

דורין גני: רוכבת על סוס. רישום

בכבדי אונש הוא רומאן חינוך ועיצוב האישי, מה שהגרמנים מכנים בשם Bildungsroman. כתוב בסגנון ריאליסטי, הוא חסר עלילה או מינה אבל משופע באירועים וסיפורי מעשה. אהנו עומדים על אופיו האוטוביוגרפי למן הרגע שבו פילפ קרי, כילד בן שש שאמו אך זה נפטרה, נותר לבדו בעולם ונשלח להתגורר אצל דודה ורוד, המכה ככוהן רת אנגליקני בכארנטסיפל שבאנגליה. פילפ הוא עקוסדרגל מלידה — מום קשה אף יותר מן הגימגום שהיה נחלתו של מורם. הוא סובל עיניים בבית הספר, מדוכא בביתו וחיישן והססן בכל הנוגע למין. בלא צל מחשבה על מה שברצונו להיות — כל מעייניו נתונים לזה שמפניו הוא מנסה להימלט — הוא סר בקלות למרותם של אחרים ונשלט על ידיהם.

הוא נוסע לפאריס ללמוד ציור אבל נוטש ררך זאת מחמת כישלון. בסופו של דבר הוא חוזר ללונדון כשתיקונו להיות בה לרופא. בנקודה זו נראה שהרומאן מתעורר לחיים. פילפ נישבה ללא תקנה ברישתה של מלצריה, חי בתנאי רחוקים קשים ביותר, ואופיה הבלתי נעים והלא מצודר של מושא אהבתו כמעט הורס אותו כליל. רק לאחר פטירת דודו מתאפשר לו להמשיך בלימודי הרפואה ולצפות לעבר עתיד טוב יותר כרופא כפרי.

ה"הפי אנד" הוא ללא ספק בבחינת תרגיל מלאכותי במילוי מישאלות המודבק לרומאן שהוא קודר וכמעט נטול קרן אור. ואף על פי כן ניחן הספר בחיוניות הנובעת, בחלקה, מיריעתו העצומה — פאריס, קאפרי, היידלברג וכו' — ובחלקה מן המיגוון הרחב של הדמויות. אבל מעל לכל נובע העניין שלנו כאן מקיסמה המעוות של מילרדר, על "שפתיה הצרות... שזיכעו ירוק חיוור", ועורמתה התאוונתית ורודפת הבצע. (היו מי שטענו כי המורל אשר שימש את מורם בעיצוב רמותה היה זונה הומוסקסואלית ממין זכר מחוג מכריו של הסופר).

בקוראי מחדש בימים אלה את הספר, שלראשונה קראתי בו סמוך להופעתו בשנות השלושים הרחוקות, אני נזכרת בגריסה הקולנועית משנת 1934 בכיכובה של זולי הווארד כתפקיד פילפ ובטי רייזס בתפקיד מילרדר, שהיתה בסרט הרבה יותר מושכת מה"מקור" שלה ברומאן של מורם. באותם ימים היה זולי הווארד נערץ על כל נערה ואשה רגישות — ודומה שרק איכות מישחקו המשובח היא ששיכנעה את הצופות שאכן תיתכן אשה אשר תדחה אותו מלפניה...

מעניין לציין כי לסומרט מוהם, הגם שגולד בשגרירות הבריטית בפאריס, היתה הצרפתית, לא האנגלית, שפת-אם ושפה ראשונה. כך, למעשה, עד שנשלח לקרוביו שבאנגליה. עובדה זו עשויה להסביר את ויקתו למפאסאן ולבלזאק שהיתה גדולה הרבה יותר מויקתו לרבים מבני דורו האנגלים.

כעבור הרבה שנים וספריים, תקף המבקר האמריקאי ארמונד וילסון את מורם בלשון כוטה ביותר. ואכן באמת היה מטרה מתבקשת: בעושרו הרב ובתפוצתם העצומה של ספריו. והנה, חרף כל מליצי-היושר שקמו לו מאז ועד היום, טענותיו של וילסון עורר תקפות: מורם מעולם לא ידע כיצד יוצרים אמנות בלשון האנגלית. הוא חי חיים של תרגום — בצורה המזוהה ביותר.

עתל ברזידא ■

מיספרם של הצופים במישחקי הכדורגל, שלא לדבר על חובבי הטניס, בהשוואה למחירה של דירה ברמת אביב ג' (200 אלף דולר, לפי העיתונים), בהשוואה למה שכוזבו על אפיק הרגל "שלום" (ווכרים?), כיום ספינת קאינו מקורקעת באמריקה, על תעלת הימים ועכשיו גם על ה"לביא", בהשוואה לצורכיהם של סופרים בישראל המבקשים לעסוק ביצירה ולא בעבודה מטמטמת.

בהשוואה לכל אלה, אפס בריבוע, כוסות-רוח למת. או למת החי, שאם הוא עוד חי — לא בזכותם של אלה ובזכות עידודם שלהם, מנכ"י חמישים-וחמשת-האהונים עד לא-מככר, הוא חי. וזה הכל עניין של סדרר-עדיפויות, כמוכן. רק עניין של סדרר-עדיפויות. וקצת גם עניין של אורירה. קצת. לפעמים קצת הרבה.

אבל מי אהנו, הסופרים, כי נליו כשאנחנו קוראים בעיתון כי ל-12 אלף ילדים לא יהיה השנה מקום כמעונות-יום, וכי שנת הלימודים החדשה מתחילה במחסור של 500 מורים מוסמכים בבתי-הספר העלייסודיים.

זהו, זה מתחיל כמעונות היום, עובר לבית-הספר היסודי והעלייסודי ומסתיים באוניברסיטה ובבית-החולים.

כל יום זורקים (זרקו) על ה"לביא" כסף המספיק לכניית 15 כיתות בית-ספר חדשות. דיכרי טרי קולק.

הוא צורק, כמוכן, השמיכה יכולה רק לכסות שניים, לכל היותר וברוחק — שלושה, אבל חמישה — לעולם לא. ואז צריך להחליט את מי היא תכסה.

אבל אנתנו הלא כבר יודעים את מי: את הכביש חוצה-השומרון מס' 2. מכאן יבוא יש"ענו. הוא נחוצ לנו כמו חור בראש — או ככיס.

אבל — צחוק בצד — הוא גם היה החור בכיס שיביא בסופו לחור שייפער בראשנו, כלומר, בהשכלתנו ההולכת ומתגמרת, הולכת ומתדרלת, בתרבותנו, ובחיינו ובמותנו ככני רבות בארץ הזאת.

אבל למי זה איכפת?

התופעה: רבקה מרים

רבקה מרים היא אשה — יש אפילו הטוענים שראו אותה בטלוויזיה — אבל היא גם תופעה. תופעה מוכרת, לא מתמול-ששום ולא מן העשור שלפני תמול-ששום.

בעיתונים קראתי שהיא וחנוך ברטוב הם הסופרים היחידים שנבחרו ללוות את המישלחת הישראלית ליריד הספרים במוסקווה. במימון ובחסות משרד החוץ שלנו, כמוכן.

סופרת? משוררת? מחזאית? אולי מבקרת? אתם שמעתם את שימעה? על חטאיי אני מודה: אני לא שמעתי. והיא אחד מהשנים שנבחרו לייצג אותנו, סופרי ישראל, במוסקווה, בחסות ובמימון משרד-החוץ שלנו, כאמור.

ישראלי מנוסה שכמותי, שאלתי מייד את כל מודיעי מי הם בעלה, אביה, אחיה, אחיותיה ושאר בני מישפחתה ודורשי שלומה? גם על כך לא ידע איש להשיב לי. בכל זאת מובטחני כי שם, באיזשהו מקום, קבור הכלב שלנו, כלומר, בין שלומיאמוני אלה המופקדים על משרד-החוץ. במישפט אחר: במערך אין כל חדש.

אלא אם כן רבקה מרים הוא פסכרונים, או שמה העברי החדש של מודעתנו בקי פריישטאט.

לבסוף:
כרמלה רובין היפנתה את תשומת-ליבי לכך שקיים גם תצלום נהדר של אנדרטת הפועל העברי על רקע בינתו יריד המיוחך כלילה. כך נודע לי לראשונה כי האנדרטה היתה מוארת. הרי התצלום לפניכם: מתוך "על פני הארץ", ספר צילומים כהוצאת ליאון המרפס. שם הצלם אינו ידוע.

נתן זך ■

ספרים חיים של תרגום

משוטטת לי בין רוכני המכירה שנכיכר מלכי ישראל בתל-אביב, כשבוננו הספר האחרון, הוסתכלתי באנשים מבדפסים, סופרים או סתם נוטלים בידים בהבעה לא-מחייבת ספרים עבריים — מקור ותרגום כאחד. כך ראיתי איש צעיר שקוע בעותק של בכבדי אונש של סומרטט מוהם (השם בכבדי אונש שאול מן האתיקה של שפינוזה), ושאלתי את עצמי איזה ספרים מקובלים כיום על בני הדור הצעיר.

פיקחים שכמותם! הם יודעים יפה שמישהו מוכרח לעשות כל עבודה כוזבה שבועלם, ומאחר שנפשם שלהם האנינה לא יוצאת לכוזאת רווקא — עמדו ורוממו ופיארו אותה כשיריהם ובציוריהם, במסותיהם ובזמירותיהם.

אמרת: נראית יפה. ועלי למהר ולסייג: לא, לא תמיד. אצל מילא הצרפתי (Millet) — מילא, אבל הנה אני מדרפך שוב בקטלוג החדש והנאה של תערוכת אורי ליפשיץ וקורא את דבריו הנאים של עמוס קינן: חזון אחרית-העולם של העמלים (ואבל לא של המושלמים שבהם: להם מחכה שם, בג'רדנס, "עבודה" על החוריות, לא על הטוריות). אם כן, אני מעלעל ברפיים הנאים ואומר לעצמי בצורה נאה: איזה נושא מחורבן הוא האנדרס העובר באמנות. בעיקר כשהוא עובד ליד מכונה.

כמעט חטאתי בלשוני ואמרת: נושא משעמם אפילו יותר מציור של אם ובנה, כאשר האם אינה

התחתית בחיפה לבין הכפרים רליית אל-כרמל ועוספיה והעיר עכו, ישבו בבתי-הקפה, עישנו נרגילות ושיחקו ששיבש, נשותיהם הן שעבדו — וברכים מן המקרים, בעיקר בכפרים הנידחים יותר — עדיין עובדות בשדות. הוא הלך בשדות. היא, להבריל, עברה שם.

וכלום לא עיצבו ההיגדים את כורהה כשהוא יושב שקוע בשרעפיו כשמלפנים מפארת אותו כרס קדישמנית שהיתה מונעת בעדו מלקום ממקומו, שלא לרבר על עבודה.

האם בכל זה אשמה החברה הקפיטאליסטית, התעשייתית? תשאלו, שוב, את הערבים של ילדותי. הללו אפילו את המלה תעשייה לא שמעו. או מה אני מציע? שנפטיק כולנו לעבוד, או שלא ננסה להשיב לעבודה הגופנית את כבודה האבוד?

לא, בוראי שלא. אני רק אומר, שיש עבודות שכיוון שמעולם לא היה להן כבוד, לא

אנדרטת הפועל העברי בתאורה לילית

במקרה מארונה והציור אינו מימי הביניים או איקונה.

ואם כך, הבו לעבודה (באמנות)? מי יצילנו מרעב? — הביטוח הלאומי והנשיא ריגן. מי ישקנו כוס חלב? — אמא או הגנתה. למי תודה למי ברכה? — לערבים מן השטחים. האם אהנו מוכנים לעשות את העבודות ה"מכוברות" שלהם? ועכשיו סיימתי עם העבודה ואני חוזר ליצירה.

תמלוגי יצירה

ראו אותם מתהדרים בעיתונות: 330 אלף ש"ח תגמולים לכלל סופרי ומשוררי ישראל על החלפת ספריהם בספריות. והפעם גם לאלמנות הסופרים (אבל רק לניסיון) והפעם גם לערבים אורחי ישראל (ואבל רק אם יכתבו עברית).

330 אלף ש"ח. באמת: דבר גדול. אבל רק בהשוואה ללא-כחוש. לעומת זאת, בהשוואה ל-330 אלף הדולר שעלתה בניית בריכת השחייה החדשה בבית-הספר לשייון (אין עיני צרה בהם, הלילה, בשיריונאים שלנו), בהשוואה ל-35 אלף הדולר (נטו) שמקבל כדורגלן צמרת לעונה (נא לזכור: מיספר קוראי הספר העברי גדול הרבה מכלל

יכלו לאכר אותו, ואנחנו איננו יכולים, אי-אלזאת, להחזיר להן אותו.

כאלה הן, דרך משל, העבודות שעושים כיום בתורכים כברלין ובשווייץ, הפאקיסטאנים בלונדון וערבי השטחים הכבושים במסעדות של רחוב רינגוף ובאתרי הבנייה שלנו. משכורת, תנאי דיו, חופש מרדיפות והטרדות משטרה, מגורים ברשות וכתנאים היגיינים, ביטוח סוציאלי, דמי חופשה ומחלה וגמיאלאות — זה כן. אבל כבוד?

לא, גבירותי ורבותי או חברים יקרים, זה בהחלט לא מוכר לעבוד, וגם לא חכם. מכל מקום, לא באותן עבודות שקוראים להן עבודות (עבודות עפר, משק בית, ספוג'ה, כביסה, מסז'ים וכו'). בשביל העבודה האחרת, זו המכוברת, המציאו ממילא שם אחר: קוראים לה יצירה. ומי שינסה לשכנע אתכם שזה וזה היינרד-מבלבל לכם את המוח, והוא פתי, רומנטיקן חסר-תקנה או צבוע — או שהוא פיקח מאוד והצלח שלא לעבוד (עבודה גופנית) יום אחד בחייו (אני כיר הרבה אנשים כאלה כבאנז'ה שלי, האמנות).

במקרה הטוב, הוא נמנה עימהם: ראו כמה יפה נראית העבודה ביצירתם של היוצרים. אפשר אפילו להגיד שהיוצרים הם שהמציאו את "כבודה של העבודה".